

paa noget ganske Andet, og hvad er det, som det gaar ud paa? Det gaar ud paa en storartet Expropriation af Fæstegodset under Fideikommissgodserne. Bedømmelsen af denne Foranstaltning maa nu afhænge først og fremmest af, hvorvidt Lovforslaget fyldestgør de Betingelser, som man saavel ifølge Forholdets Natur som ifølge Grundlovens Forskrifter maa stille til en Expropriation. I saa Henseende maa jeg nu sige, at det allerede maa være et Moment til at vække overveienende rettlige Betæneligheder, at Lovforslaget har indskrænket sig til alene at paabyde selve Afstaaelsen af Eiendomsretten, Afstaaelsen af Gjenstandene og deres Overgang til fri Eiendom, men uden at have fastslaaet eller bragt til Gjennemførelse det Formaal, som skulde retfærdiggjøre, at man fordrer en ufrivillig Afstaaelse af Eiendomme. Det er den afgjørende rettlige Indvending derimod, at Lovforslaget kun bestemmer dette, at Fæstegodset skal tages fra Besidderne. Der staar i § 2, at det skal ved Lov nærmere bestemmes, hvorledes det, saa vidt mulig uden Tab for Statskassen, kan overgaa i Fæsternes eller deres Arvingers Eie, men Lovforslaget gjør Intet til Gjennemførelsen af dette Formaal — ja, jeg vil ikke sige, at det gjør Intet dertil, men jeg mener, det indeholder ikke Midler til Gjennemførelsen af denne Ordning. Det er ikke den Bei, man gaar ved Expropriation, og ikke den Bei, man bør gaa og ene har Ret til at gaa derved. Ved Expropriation gaar man den Bei, at man siger: Almenvellet kræver, at det og det Formaal skal ske Fyldest, dette Formaal skal udføres paa den og den Maade, og saa fastsætter man, at det skal udføres paa den og den Maade. For at det kan udføres paa denne Maade, bliver det nødvendigt, at man maa have de og de Eiendomme, og derfor maa der være en Ret til at fordre dem afstaaede frivillig eller ufrivillig. Men jeg vil spørge: Er man gaaet denne Bei her? Nei, man siger, her er en Lov — nei, et Lovforslag, heldigvis er det ingen Lov (Monrad: Det er et Forslag, at det ærede Medlem kalder det en Lov). Jeg vil ikke haabe, at det skulde være saa, jeg tror ikke, at der nogensinde vil findes her i Danmark enten nogen Representation som Helhed eller nogen Regjering, der vil modtage et Lovforslag som dette. Jeg siger altsaa: Lovforslaget gaar ud paa, at Fæstegodset skal tages fra Fideikommissbesidderne; det skal derefter gaa over til Staten, og det skal da nærmere ved Lov bestemmes, hvorledes det uden Tab for Statskassen maa gaa over til Fæsterne til Eiendom. Men hvem borger for, at en saadan Lov vil udfomme?

Det er jo Noget, vi desværre have 12 Aars Erfaring for, at det er saare vanskeligt at komme til Enighed om Foranstaltninger, der ere af en meget preslerende og af en meget vigtig Natur, og hvem borger for, at en Lov, der vedrører en Gjenstand, hvori der spiller saamange Retsforhold, saamange Interesser, saamange Viden-skaber ind, vil lade sig gjennemføre, at man vil kunne blive enig om den, at der ikke fra den ene Side vil fremkomme umaadeholdne Fordringer, der maaske fra den anden Side ville møde en Uvillie, der ogsaa er umaadeholden, saa at Lovforslaget ialtfald ikke vil nyde Fremme. Og hvem borger for, at den kommende Tid vil føle sig bunden ved, hvad der staar i denne Lov, at det skal nærmere bestemmes ved Lov, hvorledes Jorden skal gaa over til Fæsterne til Eiendom. Er en kommende Tid bunden til dette, fordi det staar i Loven, at det nærmere skal bestemmes ved Lov? Nei, der kan let indtræffe det Tilfælde, at man kun har opnaaet det Eine, at Fæstegodset er blevet taget fra Fideikommissbesidderne og er gaaet over til Staten, og at Staten saa sidder inde med det paa samme Maade, som Fideikommissbesidderne sade, som Eier og Besidder af dette Gods, og at altsaa det Formaal, man opstillede som det, der retfærdiggjorde den ufrivillige Afstaaelse, ikke er naaet. Det er allerede en væsentlig afgjørende retlig Indvending mod Lovforslaget, som det nu foreligger. Men hvis jeg nu vilde bortse herfra, hvis man nu vilde forudsætte, at man virkelig kom til Enighed om en Lov som den, § 2 taler om, og at der virkelig udkom Bestemmelser, som fastsatte, at og hvorledes Fæstegodset skulde gaa over fra Staten til Fæsterne og deres Arvinger, vilde jo dernæst fremstille sig det Spørgsmaal, om Lovforslaget iøvrigt fyldestgør, haabe med Hensyn til Formaalet og med Hensyn til Erstatningen de Betingelser, som Grundlovens § 82 har opstillet for ufrivillig Afstaaelse af Eiendom. Hvad da først Formaalet angaar, er jo altsaa Spørgsmaalet dette, om det er et saadant, der kræves af Almenvellet, om det er et saadant, til Forsvar for hvilket man kan paakalde det offentlige Vel, og dette maa jo afhænge af Besvarelsen af to Spørgsmaal, nemlig for det Første, hvorvidt man her staar overfor et socialt Onde af en saadan Vægheden for Samfundet i det Hele, at man paa enhver Maade maatte jøge det fjernet, og for det Andet, om der ikke er nogen Udbygning til, at det kunde ventes fjernet ad anden Bei end gennem tvungen Afstaaelse af Eiendommen. Hvad nu det første Spørgsmaal angaar, hvorvidt dette Lovfor-